

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Ιστορία και Θεολογία των Εκκλησιαστικών Ύμνων

Ενότητα 2: Η πρώτη περίοδος της εκκλησιαστικής
υμνογραφίας (Α' - Δ' αι.)

Γεώργιος Φίλιας
Θεολογική Σχολή
Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας

2. Η πρώτη περίοδος της εκκλησιαστικής υμνογραφίας (Α΄ - Δ΄ αι.)

A. Η εβραϊκή ποίηση/ το Ψαλτήριο

α. Τα ποιητικά βιβλία της Π.Δ.

- Η έκφραση των αισθημάτων του εβραϊκού λαού απέναντι στο Θεό: ύμνοι θαυμασμού, ευχαριστίας και ευγνωμοσύνης.
- Στους ύμνους των ποιητικών βιβλίων φανερώνεται η αμαρτωλότητα του ανθρώπου και η μεγαλωσύνη και παντοδυναμία του Θεού.
- Ο Θεός υμνείται ως λυτρωτής του λαού Του και ως τιμωρός των εχθρών του λαού.

(συνέχεια)

- Τα ποιητικά βιβλία της Π.Δ. είναι λυρικά (με εξαίρεση το βιβλίο του Ιωβ, που περιέχει δραματικά στοιχεία).
- Στη λυρική ποίηση της Π.Δ. υπάγονται: ο ύμνος, η ευχή, η ευχαριστία, οι ωδές, η ελεγεία, η παραβολή και η αλληγορία.
- Όταν τα λυρικά στοιχεία πλέκονται με τα ιστορικά, τότε η ποίηση λαμβάνει «διδασκτικό» ή «γνωμικό» χαρακτήρα.

β. Το Ψαλτήριο

- Μέχρι την εποχή της βασιλείας του Δαβίδ: η ανάπτυξη της πρώτης εβραϊκής ποιήσεως.
- Με τον Δαβιδ και του Ψαλμούς του αναπτύσσεται η δεύτερη περίοδος της ε-βραϊκής ποιήσεως (η περίοδος της ακμής).
- Ψαλτήριο: το βασικό λειτουργικό βιβλίο των Εβραίων.

(συνέχεια)

- Η ποιητική ιδιαιτερότητα του Ψαλτηρίου: τα θρησκευτικά θέματα της ποιήσεως εκφράζονται εντονότερα και βαθύτερα.
- Οι πρώτοι Χριστιανοί χρησιμοποιούν ευρύτατα το Ψαλτήριο ως βιβλίο των ύμνων τους.
- Το Ψαλτήριο κυριαρχεί όχι μόνο στη λατρευτική ζωή της Εκκλησίας, αλλά και στην ιδιωτική ζωή των πρώτων Χριστιανών.

B. Οι ύμνοι της Καινής Διαθήκης

- Με ύμνο ολοκληρώνεται ο Μυστικός Δείπνος (*Και υμνήσαντες, εξήλθον*, Μτ. 26, 30): το στοιχείο του ύμνου μαρτυρείται ήδη στην πρώτη λειτουργική σύναξη του Χριστού με τους Μαθητές Του.
- Ο απ. Παύλος προτρέπει του Κολοσσαείς να λατρεύουν το Θεό με «ψαλμούς, ύμνους και ωδές πνευματικές» (Κολ. 3, 16).

(συνέχεια)

- «Ψαλμός, ύμνος, ωδή πνευματική»: οι υμνολογικές εκδηλώσεις των πρώτων Χριστιανών/ οι «Ψαλμοί» και οι «ύμνοι» αναφέρονται (πιθανόν) στους Ψαλμούς του Δαβίδ, ενώ οι «πνευματικές ωδές» στις ωδές της Π.Δ.
- Η χρησιμοποίηση ύμνων υπήρξε στοιχείο της λατρείας στην εβραϊκή Συναγωγή. Το στοιχείο αυτό παρέλαβαν οι πρώτοι Χριστιανοί στις λατρευτικές συνάξεις τους.

(συνέχεια)

- Ύμνοι από τα κείμενα των Ευαγγελίων:
 - * Το μεγαλυνάριο της Θεοτόκου (Λκ. 1, 46-55).
 - * Η προσευχή του Συμεών (Λκ. 2, 29-32).
 - * Ο μακαρισμός του απ. Πέτρου από τον Ιησού (Μτ. 16, 17-19).
 - * Η Κυριακή προσευχή (Λκ. 11, 2-5).

(συνέχεια)

- Ύμνοι από τις επιστολές του απ. Παύλου:
 - * Ο Χριστολογικός ύμνος της προς Φιλιπησίους (2, 6-11).
 - * Ο Χριστολογικός ύμνος της προς Κολοσσαείς (1, 12-20).
 - * Ο Χριστολογικός ύμνος της Α΄ προς Τιμόθεον (3, 16).
 - * Οι βαπτισματικοί ύμνοι της προς Εφεσίους (4, 4-6) και Β΄ προς Τιμόθεον (2, 11-13).
 - * Οι δοξολογικοί ύμνοι προς τον Θεό-Πατέρα (Ρωμ. 11, 33-36/ Α΄ Τιμ. 6, 15-16) και προς τον Τριαδικό Θεό (Εφ. 1, 3-14).

(συνέχεια)

- Ύμνοι από τα υπόλοιπα βιβλία της Κ.Δ.
 - * Ο Χριστολογικός ύμνος της Α΄ Πέτρου (3, 18-19).
 - * Ο βαπτισματικός ύμνος της Α΄ Πέτρου (2, 21-25/ 3, 18-22).
 - * Ο τρισάγιος ύμνος της Αποκαλύψεως (4, 8β-11).
 - * Ο δοξολογικός ύμνος προς το Θεό της Αποκαλύψεως (15, 3β-5).
 - * Ο δοξολογικός ύμνος του αγγέλου προς το Θεό στην Αποκάλυψη (16, 5β-6).

(συνέχεια)

- Οι ύμνοι της Κ.Δ. είναι γραμμένοι σε ρυθμικό πεζό λόγο και χωρίζονται σε στροφές με τον ίδιο αριθμό λέξεων και συλλαβών.
- Οι ερευνητές συμφωνούν ότι οι ύμνοι της Κ.Δ. έχουν αρχαϊκή προέλευση, δηλαδή ότι οι ρίζες τους ευρίσκονται σε προγενέστερη εβραϊκή ποιητική παράδοση. Είναι δύσκολο να αποδειχθεί ότι οι ύμνοι αυτοί αποτελούν δημιουργίες (εκ του μηδενός) των συγγραφέων της Κ.Δ.

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Γεώργιος Φίλιας 2015. Γεώργιος Φίλιας. «Ιστορία και Θεολογία των Εκκλησιαστικών Ύμνων». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://opencourses.uoa.gr/courses/SOCTHEOL104/>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

